

2022: EEN JAAR VAN UITERSTEN



In het weekend van 23 tot en met 25 september vierden de LLTB samen met zijn leden het 125-jarig jubileum bij Openluchtmuseum Eynderhoof in Nederweert-Eind.

In de LLTB Resultatenkrant kijken we elk voorjaar terug op wat we het afgelopen jaar allemaal voor onze leden hebben gedaan. Dat doen we op het gebied van onze eigen projecten, we blikken terug op wat er in de drie regio's heeft gespeeld en we laten zien wat er in LTO-verband sectoraal, nationaal en internationaal is behaald.

Het afgelopen jaar was er een van hoge pieken en diepe dalen. Zo is de stikstofdiscussie steeds verder opgelopen en is er met name in Den Haag veel gepraat, maar nog bar weinig veranderd. Terwijl het land op slot zit, blijft de overheid steken in termen van halvering en opkoop, zonder naar daadwerkelijke oplossingen te luisteren. Elke kans die we kregen, en zelf creëerden, hebben we aangegrepen om onze eisen van haalbare, betaalbare en reële doelen - maar vooral ook perspectief voor de blijvers - over te brengen op de beleidsmakers in het Haagse én in Maastricht. Dit heeft

er onder meer voor gezorgd dat provincie Limburg afgelopen zomer heeft aangegeven niet uit de voeten te kunnen met het landelijke beleid, zoals verwoord in het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Wat dat precies betekent voor het Limburgs Programma Landelijk Gebied (LPLG) wordt dit jaar duidelijk. Ook in dit proces blijven we uw belangen uiteraard behartigen, onder meer via de gebiedscommissies die werken aan de gebiedsgerichte aanpak. Maar 2022 had ook een positief randje, namelijk het 125-jarig jubileum van onze vereniging. Dat dit feestweekend het wachten waard was, bleek wel uit uw massale aanwezigheid en de vele positieve reacties achteraf. Bijna 800 LLTB-leden, -medewerkers en -relaties bezochten het jubileumcongres op vrijdag en ruim 2.500 van u bezochten de familiedag die werd geopend met een prachtige Heilige Mis en afgesloten met een spetterend optreden

van Rowwen Hèze. Als bestuur zijn we trots op zoveel betrokkenheid van onze leden, bij elkaar én bij de vereniging. Dat brengt ons meteen bij het volgende punt. De LLTB heeft in 2022 45 nieuwe bedrijfsleden en 51 nieuwe medeverantwoordelijke leden mogen verwelkomen. Daarnaast zijn er 13 lidmaatschappen overgeschreven naar opvolgers. Ook 2023 kende een goede start met 15 nieuwe bedrijfsleden in het eerste kwartaal. En tot slot kregen we een nieuwe voorzitter. Thijs Rempelberg nam de voorzittershamer over van Léon Faassen die na de maximale bestuurstermijn van acht jaar afscheid nam. Léon werd bij zijn afscheid benoemd tot erevoorzitter van de LLTB en door provincie Limburg tot Limburger van Verdienste. Onder het nieuwe voorzitterschap van Thijs kijken we vol vertrouwen naar de toekomst.

HET LLTB-BESTUUR



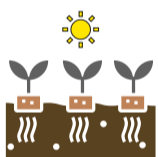
WATER

- Intensief overleg, discussie en samenwerking met overheden, kennisinstituten en stakeholders rondom thema's droogte, waterbeschikbaarheid, -overlast en -kwaliteit (o.a. via DAW, Water in Balans en NPLG).
- Lobby voor goede afhandeling schade watersnood.
- Mogelijkheid van beregning uit grondwater is ook in 2022 behouden.
- Veel aandacht voor beregning en hydrologie rond N2000-gebieden (o.a. Peelvenen).
- Voorbereiden waterschapsverkiezingen.



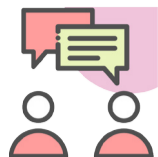
NATUURINCLUSIEVE LANDBOUW

- Uitvoeringsprogramma NIL is vastgesteld; provincie heeft 1 miljoen euro toegezegd.
- Vanuit de zaaiprojecten kennisbijeenkomsten gehouden en studiegroepen opgezet.
- Er is geëxperimenteerd met de Limburgse Biodiversiteitsmonitor.
- Compost- en bokashihopen aangelegd met lokale organische reststromen.
- Agroforestrynetwerk Limburg heeft plannen opgeleverd en aangeplant.
- Website www.natuurinclusivelandbouwlimburg.nl is gelanceerd.



BODEM

- Bodemteam Limburg is een van de eerste Bodemteams die de toeleveranciers in Limburg betreft bij de activiteiten. De erfbetreders zijn van cruciaal belang bij het oplossen van knelpunten die ontstaan als gevolg van nieuw beleid. Waar LNV nog aan het nadenken is hoe ze in contact kunnen komen, zet de LLTB al stappen.
- De LLTB draait een redelijk aantal projecten mee, zoals DSG, BodemUP, 0-90 metingen, alle kleine beestjes helpen, bodemverdichting, aardappelpilot en grondig boeren met.
- Het team heeft veel lezingen gedaan bij o.a. akkerbouw studieclubs, open dagen, proefboerderijen en fruitteelt en boomkwekerij studiebijeenkomsten.
- Kennisniveau door interne opleidingen (met externen) op goed niveau.



COMMUNICATIE

- Grote publieksacties georganiseerd, zoals actie 'Niet vergeten, boeren en tuinders zorgen voor ons eten' bij Amstel Gold Race 2022, voedselpakketten voor Oekraïne en publieksactie 'Geef boeren toekomst!'
- Wekelijkse bijdrage van artikelen in Nieuwe Oogst.



- Digitale algemene ledenvergaderingen (ALV's) van drie LLTB-regio's verzorgd.
- LTO Dichtbij ledenapp gelanceerd, met actueel nieuws uit 15 sectoren.
- Dagelijkse beantwoording van mediavragen en -verzoeken en advisering/coaching van LLTB-bestuurders voor televisie- en radio-optredens.
- Grote bijdrage geleverd aan organisatie LLTB-jubileumweekend en bijeenkomst afscheid Léon Faassen en installatie Thijs Rompelberg.



DUURZAAMHEID

- Samen met LAJK ingesproken bij debat van Gedeputeerde Staten over het NPLG en statenleden voorzien van relevante informatie over het landelijke beleid voor stikstof, water en klimaat en de gevolgen voor Limburg.
- Middels vier aangenomen moties bepaalt het Limburgse provinciebestuur dat Rijksmaatregelen – conform onze standpunten – haalbaar en betaalbaar moeten zijn en dat er perspectief moet zijn voor blijvers.



PLATTELANDSTOERISME EN -RECREATIE

- Boerderijeducatie Limburg heeft sponsoring mogen ontvangen van AB Werkt en Rabobank, waarmee ze bijdragen aan allerlei leuke én leerzame activiteiten om zoveel mogelijk kinderen te leren waar hun gezonde voeding vandaan komt.
- Coöperatie Platform Agrotourisme, met de LLTB als partner, heeft weer verschillende activiteiten georganiseerd om plattelandstoerisme in Limburg op de kaart te zetten en samenwerking tussen ondernemers te faciliteren.



BIOLOGISCHE LANDBOUW

- Gedeputeerde Geert Gabriëls maakte kennis met de biologische sector op de veehouderij van Louik Ebberts in Ottersum. Hij ging in gesprek over biodiversiteit, natuurinclusieve landbouw en stimuleren van biologische boeren.
- In het kader van het stikstofbeleid is er afgelopen jaar onder andere een gesprek met Michael Wilde van BioNext geweest en schoven LLTB-voorzitter Thijs Rompelberg en John Janssen, voorzitter Biologisch Limburg, bij L1 de Stemming aan om te praten over de kabinetsplannen.



VEILIGHEID

- Henneproject onder de aandacht gebracht bij LLTB-leden en opgeroepen om verdachte zaken te melden.
- In navolging van Noord-Limburg is gestart met de uitrol van Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO) in Midden- en Zuid-Limburg.
- Diverse themabijeenkomsten 'Veiligheid in het buitengebied' georganiseerd, samen met gemeenten en Platform Veilig Ondernemen.
- Actieve inzet binnen Platform Veilig Ondernemen (PVO) met bedrijfsleven en overheid.



ENERGIE

- Bij LTO en de LLTB is de visie en ambitie ontwikkeld rondom energietransitie.
- Regionale vertaling van visie en ambitie energietransitie naar RES-regio's. Dit vergroot draagvlak en ontwikkelmogelijkheden voor diversiteit aan kansrijke koppelkansen. Onze sector is proactief gepositioneerd voor bijdragen aan de energietransitie.
- In samenwerking met onder andere Glastuinbouw Nederland is er veel aandacht voor het hernieuwd mogelijk maken van geothermie, vooral in glastuinbouwgebieden.
- Samen met diverse partijen is een eerste versie ontwikkeld voor een individueel 'ondernemersdashboard energie'. Dit wordt in 2023 doorontwikkeld en kan bijdragen aan (inzicht in) mogelijkheden voor energiebesparing en -productie op bedrijfsniveau.
- In gemeentelijke overleggen komt meer aandacht voor de rol van leden in de energietransitie en proberen we de ondernemersruimte zo groot mogelijk te maken en houden.



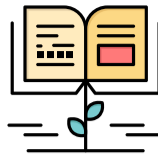
FAUNA

- In april 2022 'Demodag Wolf' georganiseerd, waarbij uitleg gegeven werd over preventieve maatregelen voor bescherming boerderijdieren.
- Ontheffing spreekw in eerste instantie geweigerd door provincie. Na rechtszaak vanuit blauwe besentelers aan einde van oogstseizoen alsnog vergund. Ondanks deze gerechtelijke uitspraak voor 2023 opnieuw ontheffing moeten aanvragen.
- Afronding optimalisatie van zwartwildkerend grensraster van Swalmen, Beesel en Reuver.
- De LLTB zet, buiten een reële schadevergoeding vanuit Bij12, in op preventie om faunaoverlast te voorkomen door spreekw, bever, wild zwijn, mees, das, gans en wolf.
- Naar aanleiding van jachtverbod op de haas, samen met Faunabeheereenheid Limburg (FBE), ontheffingsmogelijkheid gerealiseerd bij dreigende overlast van hazen.



RUIMTELIJKE ORDENING

- Met succes vanuit de LLTB inbreng geleverd voor gemeentelijke omgevingsvisies, onder andere in Peel en Maas, Weert en Sittard.
- In diverse gebieden kavelruilprojecten opgezet en succesvol uitgevoerd, waardoor de verkaveling in die gebieden is verbeterd.
- De LLTB zit aan tafel bij de gesprekken over transitie Nationaal Park Maasduinen. De gesprekstafel transitie Nationaal Park de Meinweg heeft de LLTB in 2022 verlaten, vanwege doelen waar we als landbouworganisatie niet achter staan.
- In 2022 heeft de LLTB zijn Landbouwverkenning Swentibold aangeboden aan de gemeenten Sittard-Geleen en Echt-Susteren. De landbouwgrond in het smalste gedeelte van Nederland is schaars en er wordt van alle kanten aan de ruimte getrokken. Agrariërs in het gebied luidden de noodklok.



ARBEID EN ONDERWIJS

- Deelname landelijke projecten, zoals 'Werken in de land- en tuinbouw', samen met LTO Nederland en haar partners.
- Blijvende focus op thema 'internationale werknemers'. Vanuit de LLTB lobby voor adequaat huisvestingsbeleid en maatwerk bij diverse gemeenten.
- Structureel overleg met 'groene' onderwijsinstellingen, met als doel onderwijs en bedrijfsleven dichter bij elkaar te brengen.
- Samen met ondernemersgroepen, zoals 'Gezond beleid' en 'Arbeidsmarkt en Onderwijs' themabijeenkomsten georganiseerd op het gebied van arbeidsmarkt en goed werkgeverschap.



Verkeer

- Bijeenkomsten in alle regio's inzake de kentekenregistratie zijn zeer goed bezocht. Samen met Cumela en Politie Limburg zijn agrariërs geïnformeerd over de invoering en acties behorende bij kentekenregistratie.
- Overleg over N280, inclusief het goed regelen van de alternatieve landbouwroute.
- Campagne Goed Gezien! van LLTB-regio Zuid-Limburg gaat van start met veel exposure en activiteiten. Zo gaven boeren verkeersles aan 300 brugklasers van Sophianum in Gulpen.



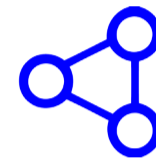
Circulaire economie en grondstoffentransitie

- LLTB heeft zich aangesloten bij Circulaire Economie Limburg. Hiermee brengen we onze positieve bijdrage aan mens en maatschappij op een breed podium voor het voetlicht.



NETWERK AGRARISCHE VROUWEN

- Afgelopen jaar was er binnen het Netwerk Agrarische Vrouwen sterk te behoefte om, na de coronajaren, weer samen te komen.
- NAV heeft voor leden in het voorjaar samen met het LAJK een wandeling in Nederweert uitgezet met aansluitend een gezellige high tea.
- Voor Toer de Boer openden Zorgboerderij Asselthof en Brookberries hun deuren. Leden kregen een rondleiding op de bedrijven gecombineerd met een hapje en drankje.
- In november vond het jaarfestival van NAV plaats in de Biesenhof in Geleen. Ruim 50 leden kregen een interessante workshop en gingen aan de slag met diverse stellingen rondom het netwerk.



KORTE KETENS

- Met nieuwe projectleider Erik Dings is in 2022 veel opgepakt en opgezet op het gebied van korte ketens.
- De LLTB is strategisch partner geworden van het Regionaal Voedselsysteem Zuid-Limburg.
- De Korte Keten Academy is eind 2022 begonnen. Tijdens dit traject hebben diverse boeren en tuinders een uniek concept verder uitgewerkt, waarmee ze hun eigen producten in de korte keten kunnen afzetten.
- Afgelopen jaar hebben we tweemaal de Boerderijwinkellijst uitgebracht.
- In samenwerking met diverse telersorganisaties zijn in het kader van Platform Tuinbouwreststromen een groot aantal verbindingen gemaakt tussen tuinders en marktpartijen.
- Platform Nieuwe Teelten is opgericht waarbinnen we samen met tal van partners de ontwikkeling en vermarkting van eiwit- en vezelgewassen verder vormgeven en ondersteunen.



VERENIGINGSZAKEN

Een duurzaam ledenbestand opbouwen, is een van de taken van het team Verenigingszaken, maar ook de ledenzorg komt bij deze afdeling van de LLTB terecht. Het team bestaat uit Miranda Uuldriks (relatiemanager), Geert van Kempen (projectleider Verenigingszaken) en Paul Simons (LLTB-infolijn en ledenadministratie).

‘En we kunnen stellen dat we in 2022 ons ledenbestand stabiel hebben weten te houden’, aldus Miranda Uuldriks. ‘Met alles wat er het afgelopen jaar speelde en nog altijd in de agrarische sector speelt en de uitdagingen waar de sector voor staat, zien we dat boeren en tuinders ons weten te vinden en aangesloten willen zijn bij de LLTB als belangenbehartiger. Dit heeft geresulteerd in een recordaantal van maar liefst 45 nieuwe bedrijfsleden.’

STABIEL LEDENBESTAND

Ondanks dat er elk jaar een aantal leden hun lidmaatschap bij de LLTB opzegt, weet de LLTB het ledenbestand nagenoeg stabiel te houden met een aantal mooie resultaten.

Naast de 45 nieuwe bedrijfsleden, kwamen er 51 nieuwe medeverantwoordelijke leden bij. ‘Positief om te noemen, is dat het overgrote deel hiervan bestaat uit beoogd opvolgers binnen een bedrijf’, zegt Uuldriks

AANSLUITING JONGEREN

Daarnaast zijn er dertien lidmaatschappen overgezet door bedrijfsovername door opvolgers. ‘We zijn blij om te zien dat we ook de jongere generatie aan onze vereniging weten te binden’, zegt Geert van Kempen. ‘Het zijn de ondernemers en de LLTB-leden van de toekomst. We willen graag weten wat er speelt bij



Het team Verenigingszaken bestaat uit (v.l.n.r.) Geert van Kempen, Miranda Uuldriks en Paul Simons.

deze generatie en natuurlijk willen we ze kennis laten maken met de LLTB als vereniging. Ook de banden met het LAJK zijn erg sterk.’

TIJDEN VAN CRISIS

Wat het team afgelopen jaar ziet, is dat in tijden van crisis, denk bijvoorbeeld aan de directe periode nadat de stikstofplannen van het kabinet werden gepresenteerd, mensen de LLTB weten te vinden. ‘Mensen kloppen aan om lid te worden, omdat ze goed geïnformeerd willen worden, hun belangen graag goed behartigd zien

en zoeken naar een stukje verenigen met elkaar’, vertelt Van Kempen.

‘Maar ook op individueel niveau zijn we er voor de leden die moeilijke tijden beleven’, voegt hij daaraan toe. ‘Denk aan leden die het financieel zwaar hebben of emotionele problemen hebben. Ook aan hen bieden wij een luisterend oor en eventuele hulp. Zo hebben wij vrijwilligers die mensen kunnen helpen en wordt ons team getraind om signalen te herkennen. Wat er ook is, we zijn er voor alle leden. Dat is de kracht van onze mooie vereniging.’

REGIOPUNTEN

NOORD

- In de LLTB-regio Noord-Limburg heeft veel gespeeld rondom het thema water. Zo heeft het bestuur zich ingezet op de afhandeling van waterschade, berekening Peelvenen, bufferstroken, 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn en maximale waterbuffering om de grondwaterstand op peil te houden.
- Diverse gemeenten inventariseren locaties voor zonoparken. De regiobestuurders volgen dit nauwlettend en leveren input conform de zonneladder.
- Ook op het gebied van ruimtelijke ordening heeft in 2022 veel gespeeld. Denk aan Nationaal Park De Maasduinen en de omgevingsvisies van de diverse gemeenten.
- Huisvesting internationale medewerkers is een onderwerp dat actueel was en blijft. Vanuit de regio wordt aangesloten om te zorgen dat internationale werknemers goede huisvesting hebben en agrarische ondernemers hierin ondersteund worden.
- Rondom landbouwverkeer is in de regio veel te doen geweest. Zo hebben onze bestuurders zich ingezet voor de rondweg Wanssum, hardgemaakt om landbouwverkeer meer over provinciale wegen te laten rijden en input geleverd voor de verkeerssituatie bij industrieterrein Venray.
- Na de gemeentelijke verkiezingen in maart zijn het LLTB Kompas 2030 en de regiovisie gepresenteerd aan het nieuwe college van burgemeester en wethouders van diverse Noord-Limburgse gemeenten.

MIDDEN

- Het bestuur van LLTB-regio Midden-Limburg heeft veel verzoeken van leden gekregen om zich in te zetten op het gebied van fauna. Dit betrof onder andere het beschermen van dieren en gewassen tegen wilde zwijnen, dassen, wolven, bevers, mezen en, specifiek voor bessentelers, spreuwen.
- Op diverse manieren zijn regiobestuurders betrokken geweest bij de plannen rondom zonne- en windparken in gemeenten.
- Rondom water is ingezet op de afwikkeling van waterschade, project aanleg stuwen i.s.m. Waterschap Limburg, beregeningsverbod en stikstofpilot Vlootbeek.
- Op ruimtelijke ordening heeft in 2022 veel gespeeld. Denk aan de afronding van kavelruil Schil van Montfort, Flinke Ven, landbouwverkenning Swentibold en Nationaal Park De Meinweg.
- Het regiobestuur heeft veel tijd en energie gestoken in de reconstructie van de N280 bij Baexem. Zo sprak voorzitter Giel van Herten in bij de Statencommissie voor Mobiliteit en Duurzaamheid van provincie Limburg voor een veiligere optie voor weggebruikers en landbouwverkeer dan de provincie voor ogen had. Hier is helaas geen gehoor aan gegeven. Ook in 2023 zet het regiobestuur zich in voor deze weg.

ZUID

- In 2022 heeft in LLTB-regio Zuid-Limburg veel gespeeld binnen ruimtelijke ordening. Zo heeft het regiobestuur inspraak geleverd op ontwikkelingen als de verbreding van de A2, grensoverschrijdend Bocagelandschap Zuid-Limburg/Voerstreek, pachtbeleid en landschapsvisies van diverse gemeenten, waaronder Beek en Beekdaelen.
- De LLTB is strategisch partner geworden in het Regionaal Voedselsysteem Zuid-Limburg. Dit heeft als doel gezonde, voedzame producten van eigen bodem te vermarkten tegen een eerlijke en transparante prijs, voor alle ketenpartijen.
- Regiobestuurders hebben zich rondom verkeer ingezet voor een goed landbouwrouthenetwerk, lijn 50 gemeenten participatieproject Verantwoord op Weg en diverse acties rondom verkeerscampagne Goed Gezien!, zoals de verkeersles op het Sophianium in Gulpen.
- Het thema water kreeg in 2022 volop aandacht. Zo is inspanning geleverd aan de nafase van de watersnoodramp, reconstructie Mechelderbeek Waterschap en de stimuleringsregeling water vasthouden op landbouwpercelen.
- In de gemeenten Beek en Eijsden-Margraten is een brede bijeenkomst georganiseerd voor college en raadsleden om de LLTB Kompas 2030 en de regiovisie toe te lichten en te praten over relevante agrarische onderwerpen. Ook hebben gemeenten en redacties van lokale bladen via LLTB maandelijks een informatieartikel ontvangen en werd dit in diverse lokale bladen geplaatst.

REGIOBESTUURDERS KIJKEN TERUG EN BLIKKEN VOORUIT

JOHN VERHOIJSSEN (NOORD-LIMBURG)

'PERSPECTIEF IS NODIG VOOR WIJKERS EN BLIJVERS'

'Zonder hoop en vertrouwen ziet de toekomst van onze boeren en tuinders er somber uit en dat verdienen ze niet', zegt John Verhoijssen. Hij is voorzitter van LLTB-regio Noord-Limburg, waarin twee gebiedscommissies van start zijn gegaan: Maasduinen en de Peel.

Noord-Limburg heeft een grotere veedichtheid dan de rest van de provincie. Toch ziet Verhoijssen mogelijkheden om de stikstofdepositie aanzienlijk te verminderen. 'We moeten het zoeken in een combinatie van innoveren en vrijwillige uitkoop. Er zijn nogal wat veehouders die geen opvolger hebben en openstaan voor warme sanering.' Verhoijssen is tegen gedwongen onteigening. 'Laten we insteken op innovatieve investeringen die aanzienlijke verschillen kunnen maken. Ik heb goede hoop dat we er zo zonder gedwongen sanering uit kunnen komen. Maar de overheid moet onze veehouders dan wel compenseren. En natuurlijk moet er voor de stoppers een goede regeling zijn. Het gaat om perspectief voor de wijkers en de blijvers.'

OPRECHTE BELANGSTELLING

Verhoijssen constateert dat de provincie in 2022 en 2023 constructief wil meedenken, net als gemeenten. 'Ze willen betrokken zijn en deel uitmaken van de oplossingen. Wij vinden die dialoog heel belangrijk. We hebben afgelopen jaar voor colleges en gemeenteraden bedrijfsbezoeken en excursies georganiseerd en merkten dat er voor onze sector oprechte belangstelling is.'

De rol van de nieuwe Ecologische Autoriteit die het kabinet heeft ingesteld, is voor Verhoijssen onduidelijk. 'Het brede overleg voeren we onder meer in de plattelandscoalitie. Daar zitten ook de terreinbeherende organisaties in. Ik zie geen meerwaarde in nog een commissie die ergens iets van moet vinden.'

Net als in Midden-Limburg, speelt ook in het noorden van de provincie water een belangrijke rol. 'Welke opgaven voor water, natuur, klimaat en bodem ook aan ons opgelegd worden, beregenen moet altijd mogelijk blijven. Kijk naar de droge zomer van vorig jaar. Niet alleen rondom de Peel, maar bijvoorbeeld ook voor het tuinbouwgebied, waar een groot deel van onze groenten vandaan komt.'

GIEL VAN HERTEN (MIDDEN-LIMBURG)

'ALLES KOMT SAMEN IN DE GEBIEDSCOMMISSIES'

Midden-Limburg telt twee gebiedscommissies: een oostelijke met onder meer Nationaal Park De Meinweg en het Roerdal en een westelijke, met natuurgebieden Sarsven en De Banen, het Leudal en Nationaal Park De Grootte Peel. De Grensmaas, die van Wessem tot Maastricht loopt, loopt als een scheidslijn tussen beide gebieden.

Het regiobestuur heeft vorig jaar besloten 'even afstand te nemen' van de stuurgroep De Meinweg, zoals voorzitter Giel van Herten het omschrijft. De stuurgroep kon geen duidelijkheid geven over de positie van zo'n vierhonderd boeren in de uitbreidingsplannen.

Het idee is dat ongeveer 12.000 hectaren tussen Echt/Susteren en Venlo onder de invloedssfeer van het nationaal park komen. 'Dat is best wel zorgelijk', zegt Van Herten. 'Het is niet de bedoeling om er Natura2000 of iets dergelijks van te maken, maar wat betekent het dan als straks een akkerbouwer of veehouder een vergunning wil aanvragen? Welke rechtspositie heeft hij dan?'

Daar komen in 2023 de gebiedscommissies overheen. Van Herten: 'Daarin komt alles samen. Bodem, water, lucht, deposities, klimaat, natuur en zelfs huisvesting. Daar gaat voor ons bestuur zeer veel tijd en energie in zitten, want de doelstellingen van de overheden zijn torenhoog.'

DESKUNDIG EN ACTIEF

Van Herten prijst zich gelukkig met een zeer deskundig en actief regiobestuur. 'Dat mag ook wel eens worden gezegd. We kunnen nog altijd in elk van de acht gemeenten in onze regio een bestuurder afvaardigen. Zij kennen hun omgeving, weten wat er speelt en zijn altijd aanspreekbaar.'

Juist die grote tijdsbelasting is voor Van Herten reden om de taken scherp in het oog te houden. 'We moeten ons komend jaar niet bezighouden met het landelijke beleid, daar hebben we LTO Nederland voor. Onze focus moet liggen op de regio en contacten met de leden en gemeenten. Ondanks alle strengere regelgeving die op de sector afkomt, blijft Van Herten geloven in een goede toekomst. 'De bevolking groeit, het aantal boeren en de hectares nemen af en mensen zullen toch moeten blijven eten. Ik verwacht dat er in onze sector nog een boterham valt te verdienen.'

JEAN-PAUL VAN AUBEL (ZUID-LIMBURG)

'EEN JAAR VAN VREES, MAAR OOK VAN HOOP'

Het beruchte stikstofkaartje dat het kabinet afgelopen zomer naar buiten bracht, sloeg in Zuid-Limburg in als een bom. Jean-Paul van Aubel, voorzitter van de LLTB-regio Zuid-Limburg, zag al gauw dat de daarin opgenomen opgave om de depositie van stikstof te beperken, elke vorm van veehouderij in het Zuid-Limburgse vrijwel onmogelijk zou maken.

'Gelukkig is die kaart van tafel, maar de doelen nog niet. Ik heb er vooruitkijkend geen goed gevoel bij', stelt Van Aubel. 'Aan de andere kant heeft het kabinet afgelopen jaar op voorspraak van bemiddelaar Johan Remkes gezegd dat het geen dictaat is, maar dat de aanpak van onderop moet komen, samen met de boeren. Daar put ik dan weer vertrouwen uit.'

Zuid-Limburg telt negen Natura2000-gebieden. 'De agrosector is in onze regio verantwoordelijk voor ongeveer 25 procent van de stikstofneerslag. Zelfs als alle boeren uit het landschap zouden verdwijnen, blijft er dus nog 75 procent over. Dat is een ondenkbare situatie.'

GEBIEDSCOMMISSIES

Van Aubel voert aan dat Zuid-Limburg een extensief gebied is waar veeteelt, akkerbouw en fruitteelt een aantrekkelijke mix vormen. 'Bij elkaar zijn dat de ingrediënten voor een mooi, divers landschap met een lage stikstofbelasting. Mits er een goede samenwerking is tussen de sectoren, hoeft grondgebondenheid niet zo'n probleem te zijn. Deze samenwerking kan een oplossing bieden voor vruchtwisseling en het vruchtbaar houden van onze akkers met dierlijke mest.'

Onder regie van de provincie zijn de gebiedscommissies van start gegaan. Ngo's en het LLTB-regiobestuur, ondersteund door de beleidsmedewerkers, participeren hier ook in. Van Aubel: 'Dat proces zijn we met volle inzet en vertrouwen ingegaan.' De stikstofopgaven spelen daarin zeker een rol, maar zijn niet zaligmakend. 'We hebben ook te maken met klimaat, natuur en water. We moeten dus per gebied op een integrale manier bekijken wat mogelijk is.' Hiervoor is het volgens Van Aubel belangrijk dat er voldoende gebiedsspecifieke kennis wordt opgehaald en contact wordt gehouden met de leden.



RESULTATEN DIERLIJKE SECTOREN (LTO)

PLUIMVEEHOUDERIJ



In 2022 was vogelgriep jaarrond aanwezig in Nederland, met veel uitbraken op pluimveebedrijven. Deze hadden grote impact op de getroffen bedrijven en op de sector in het geheel. Samen met landelijke en Europese overheden zetten we in op (onderzoek naar en proeven met) vaccinatie, maar voordat er gevaccineerd kan worden is tijd nodig. Bovendien mag het niet leiden tot handelsbelemmeringen.

Verder heeft de sector gewerkt aan een plan voor reductie van ammoniakemissies via innovaties. Daarnaast is een advies van de sector overgenomen door de minister over het verminderen van het doden van eendagshaantjes. De uitwerking hiervan wordt dit jaar verder opgepakt.

Centraal voor de belangenbehartiging van de vakgroep staat het verdienmodel van pluimveehouders. Er zijn gesprekken met supermarkten gevoerd over hoe de positie van pluimveehouders in de keten winstgevend en toekomstbestendig te maken. Dit wordt komend jaar vervolgd.

VARKENSHOUDERIJ



Samen met varkenslanden Denemarken, Duitsland, Frankrijk en Spanje, worden vanuit de invloedrijke Europese boerenlobby-organisatie COPA belangrijke Europese thema's collectief opgepakt, zoals dierenwelzijn, marktpositie, Afrikaanse varkenspest (AVP) en transport. POV heeft zich ingezet voor verbetering van het verdienvermogen van haar leden. Via sturing op een eerlijke prijsvorming en risicoverdeling en zeggenschap voor boeren in ketens, maar ook door promotie van het Nederlandse product via het ketenkwaliteitssysteem Holland Varken. POV werkt samen met diverse partijen uit de vleesverwerking en de transportsector en dierenartsen om AVP buiten de deur te houden.

Nederland Vleesland werd gelanceerd. Dit samenwerkingsverband van zes ketenpartners wil burgers informeren over vlees en de productie daarvan en de beeldvorming waar nodig bijstellen en misvattingen wegnemen.

The Pig Story, het PR-platvorm voor varkenshouders, organiseerde weer een Weekend van het Varken. Het evenement trok vele duizenden bezoekers.

MELKVEEHOUDERIJ



De melkveehouderij hoort bij Nederland. Dit statement is afgelopen jaar volop onder de aandacht gebracht. Met de actie #30MeiKoeUitDeWei bracht LTO Melkveehouderij de gevolgen van het stikstofbeleid onder de aandacht. Daarnaast bracht LTO de economische impact van de stapeling van beleid in kaart en besprak dit met diverse partijen en overheden. Het overheidsbeleid zou juist uit moeten gaan van kansen. Dit was de boodschap aan de minister met het plan van LTO om innovaties te versnellen. Om de zorg voor het kalf door de keten heen nog verder te verbeteren, stelde LTO, samen met andere partijen in de keten, een routeplan op. Dit is aan de minister overhandigd. Door de campagne 1001ha.nl hebben melkveehouders voor ruim 3.100 hectare zaad voor kruidenrijk grasland met korting kunnen aanschaffen. Met de komst van het nieuwe GLB pleitte LTO herhaaldelijk voor brede toegankelijkheid en waardering voor (blijvend) grasland. Daardoor geldt een terugvaloptie bij bufferstroken en is deelname aan de eco-regeling voor meer boeren bereikbaar.

GEITENHOUDERIJ

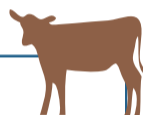


De LTO-vakgroep Geitenhouderij zet zich onverminderd in om proactief maatschappelijke issues op te pakken. Zo staat het jonge dier volop in de aandacht. Stappen die hierin het afgelopen jaar zijn gezet, werpen voorzichtig hun vruchten af, zo blijkt uit I&R-cijfers.

Ook is er een nieuw sectorplan over de omgang met geitenbokjes gepubliceerd met als doel geitenbokjes minimaal tot geschiktheid voor humane consumptie groot te brengen. In de praktijk betekent dit op het eigen bedrijf. De vakgroep blijft zich inzetten om knelpunten hieromtrent op te lossen. Denk aan geitenhouders die geen huisvesting kunnen realiseren voor geitenbokjes of de gebrekkige slachtcapaciteit.

Daarnaast lopen diverse onderzoeken naar handelingsperspectief om gezondheid en welzijn van geiten te verbeteren. Andere thema's worden behandeld in de werkgroepen die afgelopen jaar in het leven zijn geroepen. Het doel is een duurzaam perspectief voor de geitensector. Onduidelijkheid over de uitkomsten van VGO-III, staat dit echter nog altijd in de weg.

KALVERHOUDERIJ



Ook in de kalverhouderij leven er vanwege de stikstofdiscussies zorgen over de toekomst.

De sector zet in op emissiereductie via innovaties: er worden diverse onderzoeken (mede)gefinancierd, metingen gedaan en demostallen opgezet. De vakgroep benadrukt daarbij dat tijd van essentieel belang is om tot daadwerkelijke resultaten te kunnen komen.

In samenwerking met de melkveehouderij en veehandel werd het routeplan 'Goede zorg voor het kalf' ontwikkeld. Dit routeplan moet de zorg voor het jonge kalf in de keten verder verbeteren. Bovendien heeft de sector aanvullende stappen gezet voor het reduceren van antibioticagebruik en zijn hierover informatiebijeenkomsten voor kalverhouders georganiseerd.

In gesprek met achterban, overheid en maatschappij werkt de vakgroep aan een toekomstbestendige kalverhouderij. Dit gebeurt op dit moment onder andere als partij aan de hoofdtafel van het Convenant Dierwaardige Veehouderij.

SCHAPENHOUDERIJ



Dit jaar werd er intensief samengewerkt met VGSN en NSFO, onder andere in een project om de verkoop van Nederlands lamsvlees via directe verkoop en korte ketens te versterken. Gekeken wordt naar mogelijkheden om schapenhouders daarbij te ondersteunen.

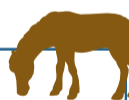
Via de Keten Organisatie Schapenhouderij (KOS) is ingezet op een I&R-portaal voor de schapen- en geitenhouderij. Daarnaast wordt via KOS ingezet op het verwaarden van lamsvlees en het meten van de footprint.

Na het wegvallen van de graasdierpremie was 2022 een overgangsjaar. De vakgroep blijft zich inzetten voor het belonen van weidegang en natuurbegrazing via het GLB. Het kan niet zo zijn dat schapenhouders van het GLB worden uitgesloten.

Helaas waren er in 2022 veel aanvallen van de wolf, waarbij schapen werden verwond en gedood. De vakgroep blijft zich daarom inzetten voor een Nederlands buitengebied met graasdieren waar geen plek is voor de wolf.



PAARDENHOUDERIJ

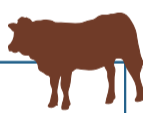


Er gebeurde veel in 2022, en na corona kende de paardensector weer andere uitdagingen. Door de oorlog in Oekraïne zijn voor veel paardenhouders (zonder of met een aflopend vast contract) de energieprijzen gestegen en ook paardenvoer is veel duurder geworden.

De nieuwe stikstofplannen van de overheid deden veel stof opwaaien. LTO en FNRS hebben zich ingezet om meer duidelijkheid hierover te verschaffen aan hun leden, onder andere via een webinar. Verder wordt door inzet en lobby van de paardensector op de consumentenwetgeving de bewijslastermijn weer teruggebracht naar 6 maanden, de aanpassingswet ligt inmiddels in de Tweede Kamer.

Ondanks de hete en droge zomer van dit jaar hebben paardenhouders ervoor gezorgd dat er geen paarden met hittestress zijn aangetroffen dit jaar. Komend jaar zetten we ons verder in op het gebied van communicatie over de toekomstgerichte paardenhouderij, zowel op het gebied van dierenwelzijn als op het gebied van veranderend beleid.

VLEESVEEHOUDERIJ



In 2022 werd door de vakgroep verder invulling gegeven aan de hoge kwaliteiten van de Nederlandse consument: op het gebied van dierhouderij, maar ook qua smaak en kwaliteit van rundvlees van regionale afkomst. Op het gebied van regionale afzet zien we een groeiende belangstelling. Vanuit VleesveeNL wordt samengewerkt met ketenpartners om de afzet van Nederlands rundvlees te versterken. Er werden projecten gestart om boerderijverkoop te ondersteunen, om vleesveehouders meer inzicht te geven in kosten en om kennis te maken met ketens. Daarnaast zijn stappen gezet op het gebied van het verwaarden van maatschappelijke diensten. Bijvoorbeeld natuurbegrazing, het bevorderen van biodiversiteit en natuurinclusieve landbouw. Richting de toekomst liggen er kansen voor de sector op het gebied van verdere invulling van duurzaam en verantwoord vlees.

De vleesveehouderij als sector zet blijvend stappen richting verdere professionalisering. Als vakgroep blijven we ons inzetten om hier ook een blijvend perspectief aan te verbinden.



RESULTATEN PLANTAARDIGE SECTOREN (LTO)



GLASTUINBOUW



Het jaar 2022 werd gedomineerd door de extreem hoge gas- en elektriciteitsprijzen, de directe en indirecte gevolgen daarvan en van de oorlog in Oekraïne. Er waren ledenactiviteiten over energiebesparing, versneld verduurzamen en Het Nieuwe Telen. Vertegenwoordigers van de regio Limburg hebben in de media duiding gegeven aan de situatie voor de telers. Met nadruk op het belang van de sector voor de energietransitie in Nederland, maar ook op de bijdrage die glastuinbouw levert aan de gezondheid en het geluk van consumenten. Samen met ondernemers zijn provinciale en gemeentelijke politici en beleidsmakers geïnformeerd. In contacten met gemeenten wordt ingezet op een integrale uitwerking van toekomstige ontwikkelmogelijkheden, waarbij glastuinbouw positief bijdraagt aan maatschappelijke opgaven. Gezamenlijke (lobby) inspanningen vanuit ondernemers, met provincies Limburg en Brabant en gemeenten, hebben geresulteerd in gesprekken met het ministerie van EZK over risicobeleid en de mogelijkheid tot geothermie-toepassingen in Zuidoost-Nederland.

AKKERBOUW & VOLLEGRONDSGROENTETEELT



2022 stond in het teken van veel onduidelijkheid over het 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn (APN) en het nieuwe GLB. LTO Akkerbouw en Vollegrondsgroente heeft zich maximaal ingezet om voor leden een werkbaar situatie te creëren. De actieve lobby voor het overgangsjaar heeft effect gehad. Voor het GLB is 2023 als leerjaar aangemerkt. Bepaalde voorwaarden voor het GLB zijn uitgesteld en er is sprake van coulance bij de uitvoering. Daarnaast is de instap-eis voor de eco-regeling verlaagd en is de aanmeldperiode opgeschoven. Helaas moeten we concluderen dat ondanks onze lobby het nieuwe beleid slecht geïmplementeerd is en grote impact heeft op de sector. Zo zijn op het laatste moment de uitgestelde bufferstroken en vanggewassen toch ingevoerd. Waar de overheid inzet op kalenderlandbouw en middelvoorschriften maken wij ons hard voor doelsturing. De vakgroep maakt zich verder hard voor een goed verdienvermogen, een gelijk speelveld binnen Europa, stimuleren van innovatie en een goed werkgeverschap.

FRUITTEELT



Door inzet van de NFO is in 2022 een aantal middelen behouden, onder meer die op basis van glyfosaat en captan. Residunorm van CCC is niet verlaagd en dankzij de NFO beschikt u over machines met erkenningen tot DRT-klasse 99%. De NFO initieert onderzoek naar onder meer de bestrijding van de diverse plagen en ziekten. Dankzij de NFO had u meer mogelijkheden op gebied van arbeid. NFO onderhandelde over de nieuwe cao Open Teelten en werkbaar normen voor huisvesting. De NFO regelde met de RNI-loketten dat uw internationale werknemers snel terecht kunnen voor een BSN-nummer. De Conference-campagnes vergroten uw kansen op afzet in Duitsland. De Fruitigste Campagne bereikte ongeveer 2,5 miljoen consumenten. De NFO realiseerde behoud van gunstige voorwaarden in de brede weersverzekering. Ook zorgde ze voor werkbaar voorschriften in de mestwetgeving. Daarnaast zette de NFO zich in voor een werkbaar nieuw GLB vanaf 2023. Biologische bestrijding en kruidenrijke grasbanen zijn opgenomen in de eco-regeling.

BOMEN, VASTE PLANTEN EN ZOMERBLOEMEN



Met onze producten dragen we bij aan de vergroening van de stad, Nationale Bossenstrategie, vergroten van biodiversiteit en omgaan met klimaatverandering. Dit lieten we tijdens de Floriade zien aan het publiek. Ter inspiratie voor de toepassingen van hagen bracht de cultuurgroep Bos- en haagplantsoen de digitale brochure 'Haagplanten voor stad, dorp en landschap' uit. Er startten vier innovatiekringen, met ondersteuning van LTO-cultuurgroepen, regionale vakorganisaties en LNV. In iedere kring werken bedrijven aan oplossingen om nagenoeg zonder emissie en zonder residu van gewasbeschermingsmiddelen te telen. We organiseerden samen met Treepoot Zundert en ondersteuning van Coland, de tweede Landelijke Jongerendag Boomkwekerij. Ruim 160 jongeren, zowel medewerkers als (toekomstige) bedrijfs-eigenaren, kwamen hier bijeen. Rondom verduurzaming werkten we aan een convenant met de overheid en potgrondleveranciers om de milieu-impact van potgrond en substraat te verlagen.

PADDENSTOLEN-TEELT



2022 stond in het teken van een goede prijs voor ons product, meer kansen voor afzet van restproduct champost, onderzoeken naar arbeidsbelasting vanuit de Inspectie SZW en opzetten van een scholingsprogramma voor onze sector. In het kader van Waardecreatie in Ketens (WIK) voerde LTO gesprekken met diverse retailers. Vanuit de vakgroep is dit overleg doorgezet met de handelspartijen. Voor 2022 heeft dit geleid tot een serieuze stijging van de prijzen bij retailers. Onze inzet blijft dat een substantieel deel van die meerprijs bij de teler terecht komt. Om de afzet van champost te verbeteren, is sterk ingezet op het meer mogen uitrijden in de plantaardige teelten. De sector heeft samen met de Inspectie SZW onderzoeken opgezet waarmee arbeidsbelasting voor de pluksters op een acceptabel niveau ligt voor de inspectie. Ingrijpende aanpassingen in de bedrijfsvoering zijn achterwege gebleven. Tot slot wordt hard gewerkt aan een scholingsprogramma voor werknemers en toekomstige werknemers in de sector.



MULTIFUNCTIONELE LANDBOUW



Onder Multifunctionele Landbouw (MFL) vallen ondernemingen die een agrarische tak combineren met boerderijverkoop, kinderopvang, educatie, natuurbeheer, toerisme of zorg. Het biedt een serieus verdienmodel voor boeren en tuinders; 30 procent van hen is MFL-ondernemer.

Ook de vraag naar producten en diensten neemt toe. De omzet van de MFL-sector bedraagt inmiddels ruim 1 miljard euro. De totale omzetspotentie van MFL wordt geschat op 2 miljard euro.

Begin 2022 bleven de coronamaatregelen parten spelen. Dat had gevolgen voor de MFL-bedrijven die vaak tussen wal en schip raken als het gaat om tegemoetkomingen in de schade. De vakgroep bleef hier continu aandacht voor vragen.

Door het position paper, opgesteld in samenspraak met de brancheorganisaties, is ook meer politieke aandacht voor MFL. Er werden Kamervragen gesteld en werkbezoeken gepland. Dit heeft ook geleid tot het starten van de update van de Handleiding Ruimtelijke Ordening (RO). RO is de grootste belemmering voor MFL-ondernemers. Ook de media besteedden afgelopen jaar veel aandacht aan MFL.



Foto's:

Maartje van Berkel, Laurens Eggen, John Peters, Bram Becks en George Deswijzen

Tekst:

LLTB en LTO Nederland

Vormgeving:

Janita van Dijk-de Jonge, AgriPERS

Copyright

Niets uit deze uitgave mag in enige vorm worden overgenomen zonder schriftelijke toestemming van de uitgever. Bronvermelding is vereist. Deze speciale uitgave is met de grootste zorg samengesteld.

Aansprakelijkheid

De uitgever en auteurs aanvaarden geen enkele aansprakelijkheid voor schade door onjuiste berichtgeving.

SJAAK VAN DER TAK VOORZITTER LTO NEDERLAND



Afgelopen jaar werd veel gevraagd van onze boeren en tuinders. Waar we 2022 nog startten met een volledige lockdown, kwamen er gedurende het jaar nog een hoop andere uitdagingen op de sector af. Het nieuwe GLB, droogte, uitbraken van vogelgriep, 7e Actieprogramma, de wolf: allemaal brachten ze hun eigen dilemma's en opgaven mee. En laten we de oorlog in Oekraïne niet vergeten. Deze heeft ons opnieuw doen inzien hoe kwetsbaar onze (Europese) voedselproductie eigenlijk is.

De droge en hete zomer stond in het teken van de gesprekken over het stikstofbeleid met de heer Remkes en het kabinet. Een intensief traject, dat leidde tot een rapport wat het aanknopingspunt was voor een heroverweging van het huidige stikstofbeleid. Bovendien was een van de aanbevelingen uit het rapport om te komen tot een Landbouwakkoord – een voorstel dat na onze ledenconsultatie kon rekenen op voorzichtigte steun.

Ondertussen zijn we al een paar maanden verder in 2023 en zijn de onderhandelingen voor een mogelijk Landbouwakkoord volop gaande. De laatste keer dat er met alle sectoren samen is gesproken, is al lang geleden. Wat dat betreft is wat we nu aan het doen zijn al waardevol. Maar of het daadwerkelijk tot een akkoord komt, moet de komende tijd nog blijken. U mag er op vertrouwen dat er alleen sprake kan zijn van een akkoord als boeren en tuinders hiermee écht geholpen zijn.

Want zoals we ook in de in 2022 opgestelde toekomstvisie hebben opgeschreven: de land- en tuinbouw in Nederland heeft iets te bieden. Of het nou gaat om het produceren van vers voedsel of beheer van het landschap en de bodem: alle sectoren uit de land- en tuinbouw leveren bijdragen aan 'goed eten', 'mooi groen' en 'sterk ondernemerschap'. Met dat verhaal onder de arm blijven we ons richting de toekomst inzetten voor onze leden.

LTO VANUIT BRUSSEL

In Brussel ligt nog steeds grote nadruk op de Green Deal, met grote ambities: in 2030 20 procent minder gebruik van kunstmest, halvering van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, 20 procent natuurherstel en 55 procent minder uitstoot van broeikasgassen. LTO zet zich in om de Europese instanties te overtuigen van het nut van praktisch haalbare doelen. De economische druk op boeren en tuinders is namelijk al zeer groot en van veel van deze ambities moet nog blijken of ze daadwerkelijk haalbaar zijn. Sjaak van der Tak, LTO-voorzitter en portefeuillehouder internationaal: "Europese regelgeving heeft steeds meer impact op het boeren-erf. Om deze reden haken boeren af. Dit terwijl boeren een cruciale rol spelen bij het beheer van natuur en het behalen van biodiversiteits- en klimaatdoelen." Bovendien wil LTO oneerlijke concurrentie met landen buiten de EU voorkomen. LTO pleit er daarom voor dat import uit niet-EU-landen moet voldoen aan dezelfde hoge Europese standaarden en eisen.

Er was dit jaar veel aandacht voor de Russische inval in Oekraïne. Naast de impact op Oekraïne en haar inwoners, reageerden ook de internationale markten op de inval. Er ontstond onrust over de aanvoer van grondstoffen voor veevoer. Daarnaast stonden de energie- en kunstmestmarkten onder druk. Hierdoor kregen Nederlandse boeren en tuinders te maken met fors hogere kosten. Door inzet van LTO is het plafond voor staatsteun aan bedrijven verhoogd. Bovendien kunnen energie-intensieve bedrijven, waaronder glastuinbouwbedrijven, gebruik maken van een nog ruimere regeling.

Op 1 januari 2023 ging het nieuwe GLB van start. LTO heeft er, samen met haar Europese partners in COPA-COGECA, voor gezorgd dat minder bezuinigd is. LTO wil dat het GLB bestemd blijft voor het bieden van inkomstsondersteuning aan boeren en tuinders. Onze leden willen verduurzamen, maar dan moet daar wel een tegemoetkoming in de extra kosten tegenover staan.

Qua Europees handelsbeleid gebeurde er veel. Er kwam een handelsakkoord met Nieuw-Zeeland tot stand, het akkoord met Mercosur-landen staat weer op de agenda en er zijn afspraken met Chili en Mexico over de herziening van akkoorden. LTO wil dat dergelijke handelsakkoorden een gelijk speelveld garanderen. Dit geldt in het bijzonder voor import van buiten de EU. Heffingen hierop kunnen op steeds meer steun rekenen binnen Europa: zo wordt er een duurzaamheids hoofdstuk toegevoegd aan het Mercosur-verdrag.

